

Vestnik.

Znanstvena priloga „Zori“.

Na ta list se posebej ne naročuje. — Izhaja vsaki mesec 15. dne.

Štev. 8.

V Mariboru 15. avgusta 1873.

Tečaj l.

Jurij Washington.

Spisal * * *

(Dalje.)

Washingtonovo življenje od 1758 do 1775.

Ko je leta 1755. Washington obiskal Novi Jork, zaljubil se je z nova, takrat v neko mis Marijo Filips, sestro žene enega izmed njegovih najboljših prijateljev. Pa prerano je moral Novi Jork zapustiti, ko da bi jej bil mogel odkriti svojo udanost, in poslej je mis Marija Filps se omožila s stotnikom Moersom, Washingtonovim tovarišem v Braddokovi vojski. Še le tri leta poslej (1759) se je tudi 27 let stari Jurij Washington oženil z lepo in jako izobraženo Marjo Kustisevo. Ta je bila mlada in bogata udova, katerej je bil rajski mož polovico velikega premoženja zapustil. Naslednjih 15 let je Washington živel v miru na svojih posestvih, natančno opravljaše vse svoje dolžnosti. Pečal se je kaj pridno z gospodarstvom, pa tudi kot izvoljeni poslanec nasebino zastopal v zastopu deželnem (house of burgesses).

Kot povsodi v Virginiji*) so zamorski sužniki obdelovali tudi Washingtonova posestva. Kolikor vesten in milosrčen je tudi bil Washington, vendar se ni nikakor spodtikal nad nečloveškim robstvom. Njegovi dnevniki kažejo, kako je od dne do dne gospodaril. 5. svečana l. 1760 je zapisal v dnevnik: „obiskal sem svoje kmetije, ter se posebno čudil Stefensu, da je neprestano delal. Prišedši k tesarjem sem videl, da so štirje iz med njih, namreč: Jurij, Tom, Mike in mladi Billy od včeraj ob desetih nasekali le 125 črevljev. Zato sem se vsedel ter opazoval Toma in Mika, ki sta v 30 minutah obsekala veliki topol, ga 10 črevljev na dolgo občrtala, in vsako stran 10 palcev globoko vsekala. Potem sta pa 25 minut sama

*) Virginija meri 38352 angleških □ milj t. j. 1806 zemlj. □ milj. L. 1860 je štela okoli 1,110.600 ljudi; med temi je bilo 513.000 sužnikov. L. 1870 pa 1,225.000 duš.

ostala, šla po žago ter se posvetovala, kaj je storiti itd.“ Iz tega se vidi, da bi bil vsak od jutra do večera lahko 125 črevljev nasckal. — 26. svečana je zapisal v dnevnik: „Skoro celi dan sem delal nek nov plug po moji iznajdbi“. Nek drug dan je zapisal v dnevnik: „Huda ura je bila in dež je močno lil, v moje poslopje je treščilo ter zadelo 10 zamorcev; izmed teh so bili nekteri močno pohabljeni, a spustili so jim nekaj krvi in kmalu so se ozdravili“.

Sparks, Washingtonov životopisec, sporoča še nekatere zanimive stvari o njegovem gospodarstvu. Virginija prideluje uže od nekđaj veliko pšenic in turščice, primeroma največ pa tobaka; namreč dobro $\frac{1}{3}$ vsega tobaka, kolikor ga izraste v severni Ameriki. Tobak je bil tudi glavni pridelek na Washingtonovih kmetijah. Naj več ga je prodal v London, časih pa tudi kaj malega svojim trgovskim hišam v Liverpoolu in Bristolu. Ker so se angleški naselniki pečeli le s poljedelstvom in živinorejo, kupovali so vse obrtnijske izdelke na Angležkem; kajti Angleži so na to posebno gledali, da se še navadno rokodelstvo ni razvilo. Posestniki virginski so dobivali potrebne reči večidel iz Londona. Washington je svojemu zastopniku v Londonu poslal vsako leto po dvakrat dolge zapiske vseh potrebnih mu izdelkov, n. pr. plugov, motik, rovnic, kos in drugega kmetijskega orodja, potem sedl, uzd in druge konjske oprave itd. Iz Angležkega je dobival on kakor drugi posestniki tudi razno obleko za se in za svojo rodovino. Pri tej naročbi je imenoval vsako osebo, ter zaznamoval njeno starost, visokost, debelost itd. V nekem naročilu do svojega krojača v Londonu pravi, da je „6 črevljev visok in primerno izrašččen, in če bi imel kaj opaziti, rekel bi, da je skoro pretanek ze osebo njegove velikosti; pristavlja tudi, da ima dolge noge in roke“. Natanko merjen je imel 6 črevljev in 3 palce. Svojemu zastopniku je tudi naročal, da mu razve skupnega računa pošilja tudi izvirne pobotnice raznih trgovcev in rokodelcev, ki za njega blago narejajo. V tem oziru je bil silno natančen, tako da je mnogo let vse take pobotnice itd. prepisoval sam v veliko knjigo, ki jo je navlašč za to napravil. Vsled hvalevredne te naprave je zmerom lahko pregledal svoje dohodke in stroške, poznal je razne cene, ter je lahko zasledil tudi vsako sleparijo ali pomoto svojih zastopnikov. Če je bil enkrat goljufan le za najmenjšo stvarico, opomenil je na to svoje zastopnike pri prvi priliki.

Večidel skoro le s poljedelstvom se pečaje se vendar ni odtegoval izobraženemu občinstvu. Po gostem je obiskaval Anapol, sedež naselbinske oblasti marylandske; v tem mestu so se nedavno shajali premožni pa izobraženi in olikani naselniki. Ž njimi je mnogo občeval. Nasproti je bil sam v Mount Vernonu jako priljuden in gostoljuben; držal se je v tem oziru stare lepe navade, s katero se posestniki v južnih deželah zedinjenih

držav uže od nekdanj posebno odlikujejo. Če je bil doma, ni bilo skoro dné, da bi ga prijatelji ali pa tujei ne bili obiskali. Če je bival v Williamsburgu ali pa Anapoli, hodil je pogostem v gledišče; doma pa ga je lov najbolj kratkočasil. V primernem letnem času je navadno hodil po tri- ali štirikrat na teden na lov; spremljala ga je zmerom mala družba bližnjih sosedov ali pa raznih gostov.

Kot velik posestnik udeležaval se je raznih občinskih opravil svojega okraja. Sosedje, njegovi so se navadno do njega obračali, da je njihove prepire razsojeval. V vseh važnih zadevah so ga popraševali za svet, kajti njegova prebrisanost in previdnost je slula daleč po deželi. Tudi s cerkvenimi reči je imel mnogo opraviti. Cerkev njegove občine je bila stara in slaba; treba je bilo novo zidati. Farani so se večkrat zbirali ter se posvetovali, kje da bi zidali novo cerkev. Po mnogih razgovorih razdelili so se v dve stranki: ena stranka je hotela novo cerkev zidati na mestu, kjer je stara stala, druga pa bolje v središči občine. Prva stranka je med farani skoro prevagovala; zlasti v zadnjem shodu, ko je Jurij Mason, prijatelj in sosed Washingtonov in kaj veljaven mož v celej občini z veliko navdušenostjo govoril za staro mesto. Spominjal jih je stare dogodbe ter jih opominjal, da naj nikar ne zapusté starega kraja, kjer njih očetje in pradedje v večnem miru počivajo. Besede so poslušalcem segle do srca in podoba je bila, da bodo soglasno sklenili novo cerkev na mestu stare sozidati. Kar vstane Washington ter vzame iz žepa mapo cele fare. Na tej mapi ste bili zaznamovani mesti stare in nove cerkve pa stanovališča vseh faranov. Washington jo razgrne pred zborom ter pravi, naj pozabijo za nekaj trenutkov na navdušeni govor gospoda Masona, ter naj na mapi sami opazujejo lego cerkve, pa bolj ali manj dolgo pot, ki bi jo imeli od svojih stanovališč do ene ali druge cerkve. Na to je zbor sklenil, zapustiti staro cerkev in staro mesto ter na novem mestu sezidati novo cerkev.

Natanko je Washington tudi spolnoval kot zastopnik v deželnem zboru virginskem vse dolžnosti. Ko je po težavni vojski zoper Francoze prvokrat v zbor prišel, vstane govornik, ter mu vsled posebnega sklepa v imenu celega zbora izreče zahvalo vse nasebine za velike njegove vojaške zasluge. Storil je to govornik zborov z jako pohvalnimi besedami. Ko Washington vstane, da bi se zahvalil za izkazano mu čast, obrudi, trese se po celem životu, skuša govoriti pa beseda mu ne gre iz grla. „Gospod Washington, vsedite se, pravi govornik zborov, vaša ponižnost je ravno tako velika kakor vaša srčnost in pogumnost in to prekosi največo moč mojega govora“. Washington je tako vestno opravljal dolžnosti javnega zastopnika — in ti niso dobivali niti petakov niti desetakov, — da ni zamudil skoro nobene seje. V zboru je redkokrat govoril, pazljivo pa

poslušal razne razgovore in opazil vsako malenkost; kedar je govoril, govoril je kratko pa jako prebrisan, ter je vsakrat dotičnega predmeta glavne in potrebne reči poudarjal. Njegov životopisec pravi: „Nikdo se ne spominja, da bi bil kedaj govoril redni govor ali da bi se bil udeleževal silovitih in navdušenih razprav“. Prišteva se tedaj onim možem v javnih zastopih, ki se ne odlikujejo z veliko — pogostem zelo prazno zgovornostjo, ampak z veliko prebrisanostjo in razsodnostjo. Zarad tega se pred ko ne Washingtonovo ime tako redkokrat bere v prvih letih velikega razpora med ameriškimi naselbinami in veliko Britanijo. Nekteri so iz tega celo sklepali, da je Washington sprva bil drugih mislij, kot začetniki in voditelji ameriške revolucije. Pa dokazano je, da je iz začetka vlekel s stranko Henry-a, Randolph-a in Lee-a, ki so najbolje nasprotovali nameram angleškega ministerstva. Rečeni možje so tudi kakor Washington sprva upali, da se bo velika napetost med veliko Britanijo in ameriškimi naselbinami polegla, ter se vse sovražstvo z lepa odstranilo. Tako se je Washington očitno in na ravnost izrekel proti glasoviti postavi o koleku, imenoval jo neustavno, pa jo zaznamoval kot hudi napad svobode severo-ameriških naselbin.

Odveč bi bilo kratkemu temu životopisu pritakniti obširno razpravo o začetku severoamerikanskega punta. Gotovo pa so uzroki velevažnega prevrata bili vsi drugi, kakor se brez izjeme naštevajo v splošnih in posebnih zgodovinskih knjigah. „Jasno je kot beli dan“, je angleški kralj Jurij I. govoril l. 1724. pri odprtji angleškega parlamenta, „jasno je kot beli dan, da nobena reč ne pospešuje tako zelo občnega blagostanja kot izvažanje obrtnijskih izdelkov in vvažanje tujih surovin“ (Ustaritz. Theorie du commerce; chap. 28). Tedanji angleški ministri, ki so kralju rečene besede v govoru podtaknili, so sprevideli, na kateri podlagi je treba zidati moč in velikost slednjega naroda. Izrečenega načela so se tudi vsi držali, ne gledé ali so bili izmed whigsov ali toriesov potisnjeni na ministersko klop. Po vseh deželah zlasti pa po svojih naselbinah so skušali zatreti tujo obrtnost. Posebno zelo so v tem oziru zatirali severo-ameriške naselbine. Razen neznatnega rokodelstva se onde ni smela ustanoviti nobena obrtnost „Vaša zemlja je navlašč ustvarjena za poljedelstvo in živinorejo; ne pečajte se z rokodelstvom in obrtnostjo, ker mi vam po najnižji ceni radi dajemo sukno, usnje, vozove, železo, milo, sveče itd., ter radi od vas jemljemo pšenico, vino, les, živino, kože, loj, roge itd.“ Te slepilne in za dotične narode kaj pogubljive besede so uže v začetku preteklega stoletja angleški ministri priporočali vsem kratkovidnežem in kjer so le mogli, so je tudi vpeljali siloma ali se sleparijo v državno in mednarodno življenje in občenje. Genijalni Adam Smith je navedena načela v zadnji tretjini preteklega stoletja razvil v lepo teorijo o svobodni med-

narodni kupčiji. Da so ga Angleži poslušali ko pravi sveti evangelij, ni se jim niti čuditi, niti jim zameriti. Še bolj razvili in olikali so Smithovo teorijo angležki in nekteri neangležki učitelji narodnega gospodarstva v sedanjem stoletji. Med temi sedaj najbolj sluje angležki učenjak John Stuart Mill, katerega so nekteri slovenski pisatelji v slovenskih novinah oklicali za največjega sedanjega učitelja in poznatelja narodnega gospodarstva.*) Angležu se ne čudimo, kajti on se bori in dela za velikost in blagovitost lastne dežele, lastnega naroda; njemu je malo mar, bi tudi pri tem propadli vsi drugi narodi. Pa vrnimo se v severno Ameriko. Naselbine so se morale pečati s kmetijstvom. Ostro je bilo prepovedano katero koli obrtnijsko mašino in orodje vvažati v severoameriške naselbine. Naselniki so pridelovali na kupe bombaža, žita, tobaka, volne itd., ter skoro v nič prodajali Angležem, kajti imenitna Cromvelova mornarska postava je iz angležkih naselbin odstranila vse trgovce tujih narodov. Severoameriški naselniki so silno bogatili angležke obrtnike, angležke mornarje, angležke trgovce. Njim so skoro zastonj dajali loj, od njih pa drago kupovali sveče in milo, cenó jim dajali volno in bombaž, predrago pa od njih kupovali sukno in pavolnik itd. Ko so l. 1750. v državi Massachussetsu (r. Mesečuzetsu) ustanovili prvo klobučarnico, prestrašila je ta Angleže tako zeló, da je angležki parlament ali državni zastop oklicel vse fabrike za občno škodljive naprave (common nuisances), med njimi celó plaveže in železne fužine, če ima prav dežela na ostajanje najboljšega blaga za veliko železno obrtnost. Zavidnost je rastle od dne do dne, od leta do leta, kajti severoameriški naselniki so zmerom znova skušali fabrike ustanovljati, dasiravno so jim angleške postave delale največe zapreke, in če ravno jim je konkurencija uže celó razvite angležke obrtnosti spodrinila skoro vsako ustanovljeno fabriko. Še leta 1770 je slavni Chatom (r. Četem t. j. Wilj. Pitt earl of Chatam, preimeniten angležki minister) zaradi takih obrtnijskih poskušenj v naselbinah preplašenemu parlamentu očitno nasvetoval: „Angleži ne smejo pripustiti, da bi naselniki le en konjski žrebelj sami izkovali“. Toliko tlačenje in zaviranje gmotnega razvitka severoameriških naselbin je eden glavnih vzrokov, rekel bi skoro edini pglavitni vzrok punta severoamerikanskih naselnikov. Te zapreke odstraniti, delali so severoameriški veljaki in rodoljubi leta in leta. Na to sklene angležki parlament eno znano postavo, v ktorej se je izreklo načelo, da ima on pravico naselnikom davke nakladati. Vsled tega je angležko ministerstvo hitro na dan spravilo postavo o davku na usuje, steklo, na opravijska pisma, na čaj. Te postave so ljudstvo posebno podkurile, da se je s toliko večo navdušenostjo zbiralo pod praporom izvedenih in pre-

*) Nemški in nenemški učenjaki postavljajo J. St. Milla v eno vrsto s Comtejem in Bucklejem. Op. ured.

medenih svojih voditeljev. Angleži so pač skušali te potolažiti in za-se pridobiti, a Benj. Franklin, Silas Deane, John Adams, John Jay, Arthur in William Lee, Peyton Randolph, Patrik Henry i. d. so bili možje, ki niso hoteli niti za velik niti za mali dobiček angležkemu ministerstvu na ljubo slepiti svojih rojakov. (Dalje prih.)

Blisk in strela, človeška igra.

Dr. Simon Šbabe.

Kam je nek prišla danes priprostost tistih starodavnih časov, ko so še celo modrijani igrali se z natornimi prikaznimi, ko je še modrijan Tales Miležan delal čudeža z elektronom ali jantarom? Vedel je dati jantaru prečudno moč, katero je Grk imenoval „električno“. Vzel ga je v suhe roké in drgnil ga z volnato ali sukнено cunjo. Pri tem drganji se je navzelo truplo jantarovo kakor se navzame od drganja štanjšicea spanjskega voska tiste prečudne moči, katero imenujemo elektriko. Z drganim jantarom je Tales kazal svojim radovednim poslušalcem, kako prečudno se je oživil od neke neznane natorne moči. Ko ga je približal od daleč kakemu perescu ali lascu ali kaki drugi rahlo gibljivi stvari, jo je električen jantar na-se potegoval in po dotiki od sebe zaganjal, kakor da bi se igral ž njo in bi gibal stvar semtertje.

Kar je nekdanj modrijanu delalo veselje, o tem se radujejo še danes otroci na prvi stopinji natoroznanskega uka. Takih iger pa so se polastili tudi celo že otroci divjih indijanskih ljudstev, ki bivajo po okolicah orjaškega ameriškega potoka: „Orinocco“. Kdo jih je to naučil, tega nam ne vé povedati živa duša. Videl pa je Al. Humboldt potovaje po Ameriki indijanske otroke valjaje se nagé po sipi na bregéh tega potoka in igraje se z električnimi prikaznimi. Otroci so imeli v rokah stroče nekega zelišča, ter so ga drgali s suho travo ali s senom, dokler jih ni razveseljeval in na-se potegoval res, slame in drugih majhnih suhih obrezkov.

Kedar pri nas kmet elektriko poskušati hoče, gre na električni kolovrat, katerega prinese kak star berač na semanji dan s saboj na trg! Kmet prijemlje za drotove na kolovratu pa ga stresa elektrika po udih, berač pa pobira mili dar za to natorno igračo. Vé pa ne kmet ne berač, da se z strela igrata.

Ko pa sliši kmet, da tista električna moč, katera njega stresa na kolovratu, leta po drotenih vezeh iz mesta do mesta, da nam služi za posla, da prenaša naše misli v daljna mesta, pa misli menda v svoji priprostosti, da spravlja elektrika vsaktera poselska dela. Saj je vsem bralcem znana šaljiva pripoved o očetu, ki je imel sina, ki je hodil v dalnjem mestu v šolo. Sin je potreboval novih črevljev, oča jih napravi, gre

v mesto in ko sliši kako hitro nam telegraf pošto opravlja, jih pa obesi na telegrafne vezi, češ, zdaj pa le peljite se po drotnu na Dunaj k mojemu sinu. Čez nekaj časa gre gledat, ali so se črevlji odpeljali po telegrafu ali ne in zadovoljen koraka domu, ker jih ni videti več na dratenih vezéh, misleč da so peljali se k sinu — in ne pađe mu v glavo, da bi jih bil kdo raznel in odnesel.

Kaj pa vendar no! bo djal kmet, če še tega ne opravi telegraf, po čem pa je? — Podobe, gole podobe nam prevaža elektrika po telegrafu in s podobami naznanjamo svoje misli; drugih stvari pa elektrika po telegrafnih vezéh ne prenaša. Kdor pa hoče vse to dobro razumeti kako in kaj se godi, mora poslušati tega, ki je ogledoval in razumel naprave, z katerimi dela telegraf in ki je natanko zapazil, kaj se godi pri tem delu. Hitro, skoraj tako hitro, kakor svetloba po nebu miga neka skrivna moč — elektrika — notri po drotenih vezéh. Dandanes sicer še učeni možje ne vedó, kaj je to za ena reč sama na sebi, poznajo pa njeno zadržanje, njene lastnosti in moči tako natanko, da ji vemo zapovedovati, kaj in kako da naj opravlja našo voljo.

Kaj, vi se hvalite z elektriko, se ustite da imate blisk in strelo v svoji oblasti, norca se delate, da jo jaz ne poznam, pa jo sami ne poznate! — Glej prijatelj, ta stvar se tako-le zadržuje. Ti najmeš posla, ker imaš preveč dela, kega ti drugi opraviti ne morejo. Po čem ti prašaš? Gotovo prašaš, ali je nov posel pošten in zanesljiv, ali je že kdaj opravljal to delo, ktereга mu imaš dati v roke, koliko dela bo opravljal in koliko bo prejemal plačila. Kaj ne, ti bi se smejal, ko bi tebi sosed rekel: ne vzemi ga, dokler ne veš, kaj je hlapec sam na sebi za ena stvar! Kako bi ga hotel preiskati na duhu in na telesu, kako bi se nepotrebno trudil z oprašanjem, kako ga je Bog stvaril, kako bo iz tega sveta šel in kaj bo po smrti z njim. — Tisti natoroznanci pa fiziki in matematiki, kateri preiskujejo natorne prikazni, hočejo poznati stvar po vseh teh oprašanjih, in tega dozdej pri elektriki še ni bilo doseči.

Tudi še ni tako dolgo, odkar se je jela elektrika nekaj bolje spoznavati. Ko je v preteklem stoletji leta 1752 Benjamin Franklin spuščal v zrak navadnega papirnatega lintverna, je po zmočeni vrveci, na kateri je visel, pritekla elektrika iz hudournih meglá na zemljo, in hitro se je spoznalo, da ta moč, ki po meglah dela blisk in strelo, ni družega kot navadna električna iskra na kolovratu.

Ta prikazen pa je bila takrat še tako nova, da je vse mikalo, ponavljati Franklinovo poskušnjo. Leta 1783 je Francoz „De Romas“ spustil lintverna v zrak privezanega na svilnati vrveci, v kateri je bil tenek drot vpleten. Mož je držal samo svilnato nitko v rokah, drot pa je precej daleč od njega blizo zemlje segal. Važno je bilo zanj, da ni držal

v rokah drotenege kouca in da so po seženj dolge strele švigale iz drota v zemljo; v zemlji pa so se od strele delale po palei široke luknje.

V Petrogradu poskušal je R i c h m a n n potegovati strela na zemljo s kovinskim drogom. Na zadnje pa je prišel v nesrečo s svojo napravo. Ponesrečilo se mu je, da je hotel nekemu imenitnemu možu skazovati svojo napravo, ter je hitel predstavljati orodje in pozabil je varovati se pred strelo; v tisti priči, ko je prestavil drog, je zagnala huda ura toliko elektrike v drog, da je strela po drogu iz neba vanj udarila in ga ubila.

Benjamin Franklin je po svoji izkušnji z lintvernom spoznal, da se pusti strela iz hudournih megla varno v zemljo prevaževati po kovinskih palicah ali drogih. Tedaj je B. Franklin vpeljal strelovode, s katerimi se varujejo pohišтва pred strelo. Francozi so jih koj od začetka jeli rabiti in ker so videli, da varujejo pohišтва, so pa domišljevali si tudi, da bi varovali strelovodi tudi vinograde, da bi jih toča ne pobila. To upanje pa je bilo prazno.

Pri takih poskusih so pa prizadevali se nekteri napraviti orodje, z katerim bi se dala elektrika na kolovratu tako nabrati ali zgostiti se, da bi zadobila njena iskra moč, kakor jo strela ima. Srečnejše ko so bile izpeljana ta orodja, bolj nevarna so bila nevednežem. Včasih še iznajdljivec ni bil gotov svojega dela. Klei s t a in Muschenbroeck-a je od začetka elektrika iz kolovrata v lancih nabrana silno stresala. Muschenbroeck je pisal prijatlju: „Nikoli več ne poskusim električnega udarca iz navzetega Kleistovega lanca, tudi ne, če bi se mi krona francoske dežele za to ponudila.“

Francozi pa se radi igrajo in še leta 1845 so hodili mestjani iz Pariža v „Champs-Elysées“ na električni kolovrat. Tudi učeni natoroslovec D o v e pripoveduje, da je tamkej šel na kolovrat in da je plačal en „sou“ za električni udarec. Dove pripoveduje o Parižanih in pravi, da ni bilo nič več tako skrivnostnega občutka videti na množici, ker so že preveč tega vajeni bili, k večemu je kdo, ki ga je streslo po udih, zaupil na glas: „C'est drôle“, o francoski kroni pa ni bilo nobene omembe več.

VI. Ptuj, peč in tuj.

0. Caf.

(Dalje.)

B. Za silo značimo staroslov. nosnika: o n = ô in e n = ê, ktera šče se v poljsk. golčita; v bolg. pa se cirilski ô krivo rabi; v starosl. se m. ô nahaja večkrat u, ker iz inih narečij, in ju; v slov. načeloma o; v hrv. in srbsk. u in (ju); v bolg. (ô), „ u, o; v rusk. praviloma u (ju);

v češk. u (*ou*); v luž. u; in v poljsk. *u, Ź*; lit. *an, on, au* itd.; lotv. *o, u, au, ai, an*; *ē* se pa glasi v starosl. kakor *en*; nahajajo se tudi krivike: *ě, ja, e*; slov. *e, a*; hrv. srbsk. *e*; bolg. *e, ě, ja, je*; rusk. *ja = ē = (ä)*; češk. *ě, í, a*; luž. *ja, e*; poljsk. *iā, (iē)*; lit. *in, en*; lotv. (*en, in*) *ee*. — Slovenskim *ü*-kavcem, ki čisti *u* kakor *ü*: *duh = düh* izrekajo, in sicer od Drave do trdih Madžarjev, dalje ob hrv. meji, le pri Savi nekoliko pretrgano, po spodnjem Kranjskem (Volč. „Novice“ 1855 str. 112) do Trsta („Novice“ 1854, str. 191, Kosesk.) je pravilo: *ô = o*, kakor *o*: *zôb = zomb Zahn* in *Bog*; *ol* kakor *u*: *dolg = dug* in pravi *u = ü* in če naglasa néma = *i* *pistiti = pústiti*; *Bógi* večnemi in *Bogŭ*. — Nekoliko besedie mi Slovenci krivo pišemo: *tuga* — *tužn = rezijsk. toga*, odsod *togota*; *muka* — *mučiti = ogrskoslov., na štaj. ob hrv. meji móka*, se s delom *móčiti*; *sužnj m. so* — *brž* iz hrv., ker né nigder *tüga, müka, müčiti*; samo prvotni *u = ü*, zatore *zastönj = hrv. za-ob-stunj*, prim. ogrskoslov. *tonj* (nigdar *tänj*) *adjectiv: wohlfeil: tonja hrana wohlfeile Speise Nagy Navod 154, tonjost Wohlfeilheit 147; tonje meso Gašp. Jan. Knig. Csteny. 81, 135, 149, 153, tedaj iz za-s-tonj*, prim. luž. *tunji* in *poljsk. tani m. tóni = táni*, tudi *wohlfeil, billig, velikorusk. tunäjy*; dodaj *Mikl. L. 1015 tunje*; — ali je taka s kranjsko „*punca*“ *Mädchen; Puppe, Mikl. Fremdw. 118* jo iz starošpanskega *puncella* izvaja; napravimo ovinek:

1. *punca* je *brž m. punica*, ker se nenaglašeni *i* rad izpušča; raznice so iz otročjega izgovora postale: *Gutsm. puža Puppe*, nad *Mariborom poža Mädchen*, in hrv. *puca*, prim. iz starosl. *kučka Hund: kužek, kuzek, cucek* itd.;

2. Zaradi přemnogih sličnih izrazov za *Mädchen* in *Puppe* iz znanih mi jezikov nje opústivši, sem stavim le: *Mikl. L. korčl'k persona, larva 304, kuril typus, kurčl'k imago* iz *ko — ku — κοράσιον Mädchen; Puppe*, prim. lat. *pupa — puella; Varr. imago vestibus amicta, in*

3. slov. *donda Puppe = hrv. srbsk. dundo = stric; štaj. baba* tudi *Puppe* kakor *Gutsm. babka*; naša *lila Puppe*, poljsk. *lala* (*lelja*), lit. *lėbč*, v bolg. pa *lelja Tante, estnsk. tit Puppe = naša teta, rezijsk. dídec = dédec Marionette; potem*

4. ali ne *punica* prvinski postala, kakor *Puppe* iz vzhodjese slov. hrv. srbsk. *punica* (mi ne rekamo *pünica*) = *tašča — tšta Schwiegermutter*, in hrv. srbsk. *punc* = *tast = t'st'*; prim. negdanji družinski žitek med rodbino, zatore v sanskr. rodbinskih izrazov vzetih s *razmer do otrok in vnukov; uže ravno t'st' = češk. tchan* je iz *tíšiti — téšiti* (*brž otroke*), franc. *beau-père, belle-mère*; — in zato Kranjci „*punc*“ (*Cig*) v tem pomenu več ne znajo; če pa imata *Trub.*

Megis. polnica (zakaj Mikl. L. 576 pri poln = pl'n?), le posredno svedočita, ka se izgovarja ponica ali pounica kakor dolg; dalje o pred n se v slovenskem rad na u obrača; štaj. zuna m. zona, hrv. zone, a češk. zuna taube Körner (ali iz ital. zizzánia?); Kranjec so uni = vuni = oni pustili; štaj. una je doma sv. Antun itd. Le izrecimo jo:

5. v sanskr. je pūns iz pūman, tedaj za nas: pūn-s vir kakor lit. samana Moes, lotv. suna m. samna; pōnec κατ' ἐξοχήν = mož prim. stari oča, stara mati; moj stari, moja stara = reziansk. matvoéia Schwiagemutter: mati in ital. vecchia stara; pōn-ec (kakor strije, ujec, dedec) iz sanskrt. m. pūmenec? primeri jun — jun-ak = sanskr. juvan juvenis in d'n. = den Tag, lotv. deena sanskr. divan itd.; né li kranjsk. punca v rodu si s ponec, odkoda pa tē?? Ob dobah bomo videli, ka je več beséd dobrih, če ravno néso nadaleko razširjene in se le gdegde na poteptani slovanski zemlji kakor večše javijo: stoj tu sam paš levir Stulli in pašanae, pašenog iz pasati = πηός = παός m. πα(σ)ός? prim. Mikl. bližika, ôžika itd. — V hrv. je ô samo v snobok = snubitelj Beloszt. I, 969, Jambr. I 647, 778; volati I 633, 887; močnjak pulmonarium Beloszt. I, 998, kosati zerstücken; — starosl. poky Mikl. L. 612 quid sit, nescimus" je m. pōky iz pōk po slov. srbsk. češk. Sprung itd.; kor. pōknoti: σχίσματα, χάσματα, discessus (maris rubri) prim. Bogor. bolg. pukal' offene See; Klapperrose in Mikl. L. pōčina; starosl. u m. ô, n. pr. pokruta panis in prikruta dos Mikl. L. 611, 669 prim. ondi 320 krôt tortus; proluka 699, „sensus dubius“ m. — lôk — Windung σωστροπή, ἐλιγμός; prosug-sôg profectus προκοπή nōti; iz ség — trubiti sē 1004 „sensus dub.“ prim. reziansk. trobae Haarschneckerl; skôtati sepelire „forma dub. 854“ je s" -kôtati, prim. rusk. kutat', staroprusk. kunt, sansk. kunth tegere, servare; prim. kôt in kôšta — kočā in: mrličā hraniti slov.; a 846 „skol'kutaja“ septum, voc. dub.“ je ondi iz skol'ku tuju (accus.) m. skol'kô tōjô concham hanc: kakor so pomote: 1065 „uskati sens. ignot.“ m. uiskati quaerere; 255 „ikranije vox ignot.“ je: i (et) in kranije κρανίον calvaria, prim. ondi 309 kranijev; 259 „ipotuka, quid sit, nescimus“ in „potuka 646 sens. ignot.“ je i (et) in potaka 643 adulatio; 1147 „jaskrušte vocab. dub.“ je: ja et 1141 in s" krušše prim. rusk. krušit' betrüben; 1031 ubožnica templum, je hiba m. božnica 39, odtod lit. bažnyčia Kirche: ubožnica pa je rusk. Armenhaus itd.; — Mikl. L. ě m. ô: 762 pēhyr' bulla, prim. poljsk. pêchez, luž. puchor' Blase; y m. ô: 852 „skyd'stvo sens. obsc.“ m. skôd'inopia, kakor ondi skôdostvo indigentia, m. skôdof'stvo, prim. 350 lěpot'stvo; k ô šče: 764 „pôd pabulum voc. dub.“ izkusimo: navedek (citāt) je iz Genes. XXIV, 25. (ne 26.): po Septuag. χόρτασμα Futter,

Gras; pōd je ondi v množn., najbrže je prestavljavec mislil na pašo, lat. Vulg. ima: palearum quoque et foeni plurimum: dobra Rebeka bi po našem bila rekla: imamo dosti suhe klaje in paše? prim. rusk. poljsk. vygon (naš izgon) Trift = Weideplatz; „Trift“ pa je = Trieb, Triebe, Treibe, Tröbe (Adel.) = Weide iz treiben; dalje lit. ganykla in lotv. ganniba, gunneklis „Weide“, Viehtrift iz lotv. dzint treiben ganni-t weiden, lit. gin-ti hūten: naš gnati in goniti: tedaj je pōd iz pōditi = Trift, Weide; bolg. bibl. ima: slama i hrana. — ō bolg. = u n. pr. rudina: ramna (ravna) rudina Milad. Pesn. 2. srbsk. rudina in poljsk. rēdzina (rōdina) fetter Boden itd.; srbsk. u = ō: ubl' Karadž., Danič. Rječn. III343 receptaculum aquae, piscina, sanskr. ambhas aqua, abhra nubes, ambara coelum, kamor Bopp Gloss. ὕβροσ; in imber stavi; dodaj naš vodnjak; tako bi bil ubl' po starosl. ō bl': au — omb'l.

2. Dalje ō = starosl. en prim. svēt sanctus Mikl. L. lit. šventas, lotv. svēts; etu je tudi živak: svinné-t heiligen, feiern itd.; slov. vez in vezič Art Ulme (za Muro) = srbski vez, rusk. vjaz, češk. vaz, poljsk. wiąz in wiézina; slov. ō tudi a: raga, Spalt, Ritze, Streifen in ogrskohrv. Mers. Zsit. Szvete. II 553 regma Runzel; regmati runzeln iz régnoti, prim. lat. ringi in rima iz ri(ng)ma; ogrskohrv. tudi (Mers. pism.) regma Falte: na čizmah; pēd' v narēžjih, in pēdnj, pēdlj Spanne: zaradi? pristavka-enj — Mikl. L. 762, pač „pēd“? né treba k anglosaks. fādhm tiščati, prim. slov. ob Dravi mehenj in mehelj iz m"h" Moos itd.; korenika je brž v lit. spend-ti, in spaud-ti, lotv. speed-t in spaidi-t = naš pōditi, primeri sr: lit. spend-ti spannen in sprauditi, lotv. spreed-t strecken, spannen in spraud-t, ter pred-t spinnen (spannen — spinnen) in naš prēd-ti spinnen — prōditi, a lit. sprindis in lotv. spridis Spanne = pēd': tako bi Slovanom prvotni glagol za pōditi bil izginol v obliki pēd-; v starosl. je ē m. ē: v"zgrēziti Mikl. L. 87, s"grēziti, s"grēždati tarbare, confundere, contaminare itd., vidi Mikl. grēz" 147, uslēknoti 1055 „voc. dub.“ je = uslēknoti „sensus ignot.“ po Levit. V, 2; Act. Apost. XV, 20, 29; XXI, 25; in rusk. Vulg. Luk. XIII 10: žena bē slēka — inflecti, contrahi (suffocari), a najbliže verrecken, naš orknoti = velikorusk. krknot', sanskr. kruč inflecti in naš iztegnoti se itd.; in ponēštati sufflare Mikl. L. 624 s poljsk. ponēta Kōder je prenaglica, ondi je kor. nēti in etu nōti.

C. Preje nego k svojemu predmetu pospévamo, šče nam je treba, mehčanje t (d); st — sk in kt v misel vzeti, ker so si ravno v tem slov. narečja jako narazno:

Volkodlak, ki vse druge glasnike, bodijo si samo- ali soglasniki, ruši in razjeda, je za prve i — j. in za druge šče v podobi: s, ž; najbolje se mu dlaka vidi v lat. jugum (u je v našem

igo v *i* sključil), ζυγόν in franc. joug = žug, se s svojim oznikom spoji in svoje nemilo in razno delo dokonjavši, šče sploh nerad izgine: ravno slov. narečja mu nepotrebno odliko davajo, ka ga značijo. N. pr. le troško:

a v e: češk. duše = —a iz — hž; e v je: i — ji; o — e: kolo — polje, ô — ê; y v i, ji; b, p, m, v = blj . . .; — g v ž in z iz gž in gz; h v š in s; k v č in c n. pr. čemer, čemerika Niesewurz; Gift, κάμμορον Plin. cammaron in staronemšk. Graff III 870 hemera; vj = češk. itd. vž, lj; c v č; s v š; z v ž. — Mudimo se le pri sledečih: t — d itd.

1. Načeloma sta *t* in *d* v slovanščini rušečemu vpliyu *i* — *j*, podvržena, gdar za tem biva trd samoglasnik ali bi v pregibanji lahko bil; a v poljsk. in luž. pred mehkiimi samoglasniki vseli. Po raznih prikaznih *i* — *j*, bodi

a) $t + j = tj$ (kar se nekoliko tudi piše) spojena v *ć*, n. pr. pića Futter iz pitati: pit—i + a = pitja, oća Vater iz ot—otec. Hrvato-Srbom, ki latinicoj pišejo, negda tudi *kj*, (primeri naš keden = tje-den Woche, prokje, = proti, trekji = tretji); in nekoliko v cirilici *kj* — *k'*, najboljši znak za *tj* ima V. Karadž.

ć se izreka po slovensk. in sicer na spodnj. kranjsk. („Novic.“ 1854 str. 190; 1855 str. 112, v istrsk. do morja (Kosesk., Volč. Pajk „Izbr. spis.“ I, 135) na reziansk. in benečansk., potle po srbsk. in hrv. srbsk. (ilirsk.?) in gostoma v bolg.

ravno tako je *d* s *j* spojen = *dj*, kakor srbski latiničani pišejo, negda tudi *gj*; Srbi imajo za to svoj posebni znak — pisme; v bolg. pogostoma *dj*, a pred e se *j* v pisanji tudi izpušča; v slov. hrv. *j*, redko *dj*, n. pr. sadja — saja Russ; tako gajčica ovemu *ć* gore enaki znak: z s šibico greša.

b) ako se *j* v podobi z s t spoji = *tz*, daje c n. pr. pića Futter kakor v češk. poljsk. in luž., in tako s d = dz, kakor ravno poljsk. n. pr. sadza Russ; luž. dz a z s šibico (Pful); in v češk. z; a lit. dz.

c) če se pa *j* v podobi ž s t spoji = *tž* daje *tš* = *č*, tedaj piča Futter, kakor izveškega slovensk. hrv. in rusk.; lit. tudi č; a v spodnje-luž. in lotv. ž.

(Dalje prih.)

Narodne priče, navade, stare vere.

Priobčuje v izvornem govoru Mat. Valjavec.

Kuča i gospodarstvo.

(Dalje.)

89. Gda pastérje prvokrat na pašo ženéjo máro, te si zemejo edno tri kühane bilice krúj ali kak šteri prevúpa. Gda priženejo na pašo,

tou jim je najprva dužnost, da si morejo sestiti na zeléno trato pa jesti najprve bilice pa za tim krtj i či kaj drtgo majo od vsakoga malo, tou záto da bi se mara cejlo lejto rada pasla. Po tom pridejo vsi vkúp i tú se špilajo popejvajo i plešejo do večera, da bi se tak mára cejlo lejto vkúp držála, da je ne bi trbelo po kakšem trnji iskatí ali pa daleč vkúp goniti.

Noršinci na Ogrskem.

90. Skoro vsaki pastir ma rogle od rogláča. Dere na paši zaspí pa ne ve gde so krave, te tote rogle na dlan spústi, kan toti špici kažejo tanta more iti krav iskat. — Túdi grmičkaj o se radi: Saki ima palco na enem kraji ošpičeno, da more zemljo kopati. Oni si zberejo en grm, te so vsi glih davč od grma. Ker' pr' tistem kraji stoji, gder sunce gor gre; on začne najprle palco metati v grm s svoje lúkje; či ne trufi v grm, te vsi drtgi svojimi palcami k njegovej lúkji skočijo pa tak dugo kopajo, dokič si on palce ne pr'nese. Tisto keko si ker skopa, si k svojoj lúkji nese, no to je jegova mast. Počasi má že kerí teko lúkjo, da si nemre svojoj mastjoj zadelati, to si on more od drtgega, keremi ostane mast na brbti k svojoj lúkji voziti, te se jemi norca delajo, ga forajo kak kúnja; dere do lúkje pride, te se stavi te jemi eden eno grtudo v rit počí, te se more stepsti no s tistoj mastjo svojo lúkjo zadelati. — Potli se prasičkaj o:*) Vsaki ma palco ne ošpičeno. Eno velko lúkjo skopajo te pravijo da je tista štala prasička. Okoli te lúkje majo na okoli male lúkje, gde vsaki stoji no more palco v lúkji meti pa ne noge tak kak pr' grmičkanji. En les okrožen na vsaken kraji se pravi prasiček.***) Eno lúkjo meje (manje) napravijo kak jih je, da tisti ne treba lúkje, ker prasička gúni. Ker pa more prasička guniti, napravijo tak: vsi dajo enemi palce v jegovi dve roki, on roki obedve gor drži ter gor na palce jemi denejo prasička. On vse vkúp palce no prasička prek glave požene te poleg kerega palce prasiček najbliže leži, tisti more prasička guniti. Ali pa túdi tak napravijo: eden začne šteti od sebe: „eketi peketi cuketi mé, abe fabe domine, ele pelc dras tis tus“. Na kerega „tus“ pride, tisti more prasička guniti. Ali pa túdi do enega broja šteje eden, na kerega tisti broj pride, on more prasička guniti. Ali pa túdi tak začne eden šteti od sebe najprle: „enega benega čičeka lenka, šmúkla dúkla divola dúks“. Na kerega „dúks“ pride, on more prasička guniti. To napravijo kak se dogučijo, ker de prasička gúna. Tisti ker prasička gúni, on ga žene prta (-proti) lúkji, jegovej štali, te jemi ga nazaj odbijajo, da ga ne bi moga prgnati. On ker prasička gúni, more pazko meti, ker jemi če prasička odbiti, či on prle svojoj palcoj v jegovej lúkji kak on, te moré on drtgi iti prasičko guniti. Ali pa túdi tak, dere ga v štalo srečvo pržene, vsi

*) Na ptujskem polji „fínčkati“.

***) „ „ „ „fínka“.

Ured.

Ured.

svoje palce denejo v lukjo prašičkovo, no prašiček more tudi v lukji biti, te vsi okoli lukje grejo no kričijo: „po verige, po verige“, no to večkrat rečejo, no to večkrat rečejo, na enok samo eden zakrči: v lukje! Vsi bežijo v lukje, ker ne dobi lukje, more prasička gūniti. Či se dva posvadata, da vsaki pravi, da je on prle v lukji bia svojoj palcoj kak drūgi, te obedve palci vrže eden s prašičkom red prek glave, poleg kerega palce bliže je prašiček, tisti more prašička gūniti. Či pa je tisti nezadovoljen s tim, da on more zaj prasička gūniti, da reče, da je resen on prvi bia v lukji s palcoj no neče prasička gūniti, tega v prešo denejo i to tak: Dva jemi dve palci deneta pod pazdūhe, pod vsako roko eno palco, no pr' nogah tudi tak, tega zlo stisnejo no ga pitajo: si pokoren? Či reče, da ne je, to še ga duže stiskavlejo, či pa reče da je pokoren, tega spūstijo, no to tak ide dalje. Či pa je ker' pr'silen, da more svojo lukjo pūstiti, da more na stran iti, ali si more krave zavrnoti, da mu ne grejo v škodo, on more reči: moja lukja je doj zakovana no zlatom zalijana, to jemi ne sme tisti v lukjo iti, ker prasička gūni; če pa on nič ne reče, dere odide 'z lukje, te jemi on žiber v lukjo ide pa potli more on drūgi mesto jega delati, kaj je do zaj on dela. Tūdi palco more prek lukje djati, dere ód-ide. — Te se tudi idejo „Rimskega klūča“ iskat. Vsi se v eno kolo postavijo no za roke vkūp drūžijo. Eden gre notr na sredo, on gre okoli od enega do drūgega pa pita: ge je Rimski klūč? Vsaki jemi pove: pri sosedi ga iši, dokič na zadjo eden ne pove: „tū ga je prasica zakopala“. On si zaj vzeme en les pa pr' vsaken, de se vkūp drūžijo, malo s tistin lesom prevrta kak da bi si s totin klūčon roke odklena, de se drūgi vkūp drūžijo, da bi te leži vujša. On zaj na vse kraje leče da bi moga vūn; či dugo nemre vūn, tega na zadjo spūstijo vūn; dere pa je vūni, te pa vsi za njim bižijo te ker ga zgrabi te on ide Rimskega klūča iskat, no to tak ide dalje. — Te se idejo tudi „k o (n) j i č k a t“. Napravijo se dva pa dva eden za drūgin, no takših parov je lahko keko šte. Časi, či je dosti diklin, te sta si pajbar no diklina par, či pa jih je ne, te pa samo pajbari, ali kak že so. Eden na pre pred jimi stoji no kriči: zadji kojič naj biži! te ti zadji dva moreta bežati, eden na levo stran no drūgi na drūgo stran, te tisti, ker ga zove, za enin biži, či se ga dotekne, te sta si oje dva par no greta naj napre, ne nazaj, da zadji kojič more bežati, ne prvi, no tisti, ker je prle par 'zgūba, more zaj on zvati tak kak prle on drūgi, no to ide tak dalje kak dugo se čejo konjičkati. Dragotinci Št.

91. Na selih neje običaj, da bi celo selo imelo jenoga ali dva čredara, neg saka kuča ima svoje pastire. Prvi je konjar, za tim volar, kravar, teličar, svinjar in gusar. Ako nima kuča tuliko pastirov, onda se susedi med sobom zamenjaju tak, da eden dá kravara pak ov pase krave svoje i susedove, drugi dá svinjara i. t. d.

Jako paziju na to, na koj den izпустiju prvi put marhu na pašu. To biva z vekšinum vu pondeljek ali četvrtak. Gđa prvi put tera pastir marhu na pašu, to ima vnogo šatring: Najpredi da marhi soli, a gđa tera pazi, da pred njega ne dojde stara baba ali pak črni maček. Ako se to dogodi, onda več misli, da je nesreča pri marhi a to osobitopri rogati.

Pastiri imaju svoje vesele dane: vuzem, Jurjevo, križevo, trojaci i telovo. Na ove svetke dobiju na cvrtje dve, tri jajce, falačec slanine i celu pogačo. Na vuzem načiniju vuzmenice po tri hvate visoke iz sami' suhi' drv. Na Jurjevo načinijo vence marhi, koj ne bi to načinil, ne bi niti jesti dobil, ar to jako preštímavajo, ka da ovi venci zdravje marhi donosiju.

Svinjari imaju veliki korbač, kravari biče, konjari žveglicu a volari rogove, vu koje tuliju, gđa se približavaju domu.

Pastiri imaju svoje igre: kolo, trgati lanc, ružice brati, vreča šivati, čelec krasti i druge.

Ako pastir jêde kruh za marhom, gđa ide na pašu, onda je marha lakoma.

Ako pastir more 'z onoga brasta vkrasti mehna, na kojem kukavica kukuje, onda mu se stado skup drži. Židovinjak.

Drobnosti.

J. P.

— Umril je 13. julija v Berolinu „Nestor nemških povestničarjev“, Friderik Raumer, v 93. letu starosti. Največe jegovo delo je „Geschichte der Hohenstaufen“ (1823—25). Pisal je tudi o „srbskem ustanku“.

— Dr. Schliemann opisuje v „A. A. Z.“ Priamov zaklad, koji je bojda v razvalinah Troje našel. Ta vest vzbuja veliko pozornost.

Književni vestnik.

D. T. in J. P.

1. Občeslovanska književnost. — V Beču se tiska preimenitno delo profesorja Miklošiča: „Syntax der slavischen Sprachen“. Delo je na 63 tiskovnih pol proračunjeno. Nekaj zvezkov je uže na svitlem. J. P.

2. Slovenska književnost. — Ravnokar je iz „Narodne tiskarne“ v Ljubjani izišla lično tiskana nova za slovensko slovstvo in šolstvo prevažna knjiga: „Občni zemljepis“, spisal in založil Janez Jesenko profesor v Trstu v veliki osmini na 456 stran. Na koncu knjige se najde: Terminologia, ki obsega narimenitniše izraze geografične znanosti. Dobiva se pri g. pisatelju in knjigarjih za 2 gold. — Ker si prihranimo v Vestniku o tej izvrstni knjigi obširniše govoriti, jo za zdaj samo priporočujemo vsem omikanim čitateljem naših listov, in te priporočbe si ne zasluži samo zaradi svojega sodržanja, nego tudi iz tega ozira, ker g. prof. Jesenko je edini slovenski pisatelj, ki

svoje izvrstne šolske knjige sam zalaga in po takem mnogo žrtvuje na korist našega slovstva. Da bodo mu vsaj stroški povrnjeni, ker na dobiček noben slov. pisatelj v sedanjih naših literarnih razmerah še upati ne more, je patriotična dolžnost vsakega izobraženega Slovenca si to delo omisliti, ker le takrat, ako literarna podvzvetja mu ne bodo velike škode prinašala, boče mu mogoče že dogotovljena in za tisk pripravljena dela kakor: a) Občni zemljepis za meščanske šole b) Primerjalni prirodnoznanški zemljepis — na svetlo spraviti. Ob enem naznanimo, da se še tudi druge od g. prof. Jesenka spisane knjige dobivajo in sicer: Zemljepisna začetnica za gimnazije in realke, velja 60 kr.; Občna zgodovina, prvi del, stari vek, velja 80 kr. — Naš mnogošpōstovani sodelavec, g. J. Severjev (Jarnej Križaj, sedaj kaplan Žminju (Gimino) v Istri), ki je prestavil Tomaža Moora in Franciško z Rimini, in spisal za Zoro nežno novelo: Blaženka, je začel prestavljati Manzoničv klasični roman: Promessi sposi. Ker častiti g. pisatelj ima slovenski in italijanski jezik v svoji oblasti, kakor malokdo drug, smemo izvrsten prevod pričakovati. Bog mu daj ljubo zdravje, da to od vsega izobraženega svetā visoko čislano knjigo srečno prestavi. D. T.

— Izdan je IV. zvezek „Listkov“; cena po 25 kr.; dobiča se v obeh „Nar. tiskarnah“ in pri knjigoprodavci O. Klerr-u v Ljubljani. — Društvo sv. Mohōra je razposlalo svojim udom, katerih letos šteje 21.894, sledečih 6 knjig: Koledar, Kristusovo življenje in smrt, Življenje svetnikov in svetnic Božjih, Domače in tuje živali v podobah, Umno kletarstvo (dr-ja J. Vošnjaka), in Izdajavec, zgodovinska povest Slemenikova.

3. Hrvatska in srbska književnost. — V Pančevu izdane so pri Jovanoviči „Pjesme Branka Radičevića“, rano umrlega srbskega priljubljenega pesnika. To je četrto izdanje teh pesnij; redka prikazen pri Slovanih. — V Subotici boče s 1. avg. izhajal „Bunjevački tjednik“, časopis raznega sodržanja. — Srbskemu pesniku Mušick-emu postavil se je v Karlovcu spomenik, ki se je 5. avg. odkril.

4. Drugih narodov književnosti. — Znani pariški profesor dr. Louis Leger izdal je knjigo pod naslovom: „Le monde slave, voyages et litterature“. Paris 1873, (Didier et comp) str. 338. Piše v tej knjigi: 1. O južnih Slavenih in njih književnosti; 2. O Zagrebu in Hrvatih; 3. O Belgradu in Srbih; 4. O biskupu Strossmayrji; 5. O novi drami v Srbiji; 6. Iz Pariza v Prago; 7. Prizor v Rusiji; 8. O novi drami v Rusiji; 9. O angleških pisateljih in Rusiji; 10. O početku veslavjanstva. Ta knjiga se za 2 for. dobiča ali pri pisatelji v Parizu (30 quai d' Orléans) ali pa pri vredništvu „Vienca“ v Zagrebu (g. dr. Fr. Markovič-i). — Johna Stuart-a Mill-a „zbrani spisi“ prišli so v kratkem vsi na svetlo pri Fues-u v Lipsiku v nemškem prevodu oskrbljenem po prof. Th. Gomperz-u v Beču. — Verković, znani prvi izdatelj bolgarskih po Mačedeniji pevanih narodnih pesnij, izdaje tretjo zbirko takovih poezij v Belgradu v družbi z državnim svētnikom Šafařikom. Iz znanih zbirk Verkoviča, Miladinovičev in Čolakov-a prinaša G. Rosen nemške prevode nekterih „ženskih pesnij“ v Westermannovih „zvezkih“ 1873, od str. 441 naprej. — V Beču je izišlo veliko delo znanega statistikarja barona C. Czoerniga, dotikajoče se tudi naših slovenskih krajin: „Das Land Görz und Gradisca mit Einschluss von Aquileja geographisch-statistisch-historisch dargestellt, I. Band. Wien. Braumüller 1873 (1000 strani). Iz učene kritike tega dela posnemamo, da je po mnogih starih in do zdaj še neobjavljenih izvirih sestavljeno. — Tudi Seibert A. E. je izdal: „Görz, Stadt und Land“ 1873. J. P.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba Narodne tiskarne v Mariboru.